

Univerzita Palackého
v Olomouci

Univerzita Palackého
v Olomouci

Závazkové právo III - závazky ze zákona

Úvod: systém, vývoj a základní východiska práva náhrady škody

Filip Melzer

System závazků se zákona

1. Náhrada majetkové a nemajetkové újmy (§§ 2894 – 2971) – poškození jiného
2. Zneužití a omezení soutěže (§§ 2972 – 2990)
3. Nepříkázané jednání – (vědomé) jednání ve prospěch jiného (§§ 3006 – 3011)
4. Bezdůvodné obohacení – (nevědomé) obohacení na úkor jiného (§§ 2991 – 3005)
 - Vazba na úpravu vztahu držitel – vlastník (§§ 996 – 1002)
5. Upotřebení věci k prospěchu jiného (§§ 3012 – 3014)

Univerzita Palackého
v Olomouci

Právo náhrady škody

Pojem odpovědnosti - obecně

– Odpovědnost jako hrozba civilní sankcí (např. Knapp)

Perspektivní (pozitivní, aktivní) pojetí odpovědnosti – odpovědný vztah k náležitému plnění právních povinností (§ 24)

- latentní fáze (hrozba sankce); odpovědnost za *splnění* povinnosti
- fáze aktivizace odpovědnosti

– Odpovědnost jako občanskoprávní sankce (např. Luby)

Retrospektivní (negativní, pasivní) pojetí odpovědnosti – odpovědnost za *porušení* primární odpovědnosti

– Odpovědnost X ručení X rukojemství

„Provozovatel vozidla *odpovídá* za škodu způsobenou provozem tohoto vozidla“; pojetí objektivní odpovědnosti.

DZ: „Osnova opouští pojetí odpovědnosti jako hrozby sankcí. Tato konstrukce opanovala od 70. let minulého století českou právní doktrínu po dlouhých diskusích v 50. a 60. letech a spojuje nástup odpovědnosti s porušením právní povinnosti. Osnova se naopak přiklání k pojetí odpovědnosti v duchu tradic antické a křesťanské civilizace, podle nichž člověk odpovídá za své jednání v plném rozsahu, a odpovídá tedy především za to, že se chová řádně, po právu a za splnění povinnosti. Vzhledem k tomu se v návrhu slovo „odpovědnost“ používá jen velmi zřídka, protože zákonný text vystačí ve většině případů s termínem povinnost. Odstraňuje se tak nedůslednost současných formulací platného občanského zákoníku, který termín „odpovědnost“ používá v různých významech a často i zbytečně.“

- Podrobněji viz Melzer/Tégl, komentář k § 24

Deliktní právo

– Pojem „delikt“ ve dvojím smyslu:

1. Širší: jako porušení práva vůbec (tj. i jako porušení závazku ze smlouvy)

2. Užší: jako porušení zákonné, tj. mimosmluvní povinnosti

3. Deliktní odpovědnost: odpovědnost, která se nezakládá na porušení smluvní povinnosti

- Může se zakládat na porušení zákonné povinnosti (např. § 2910)
- Může však existovat (v podobě objektivní odpovědnosti) i bez porušení práva (např. § 2927)

Vývoj úpravy náhrady škody

Římské právo

- crimina X delicta (privata)
- Z počátku podobná funkce (sankce), podobný proces
- Rozdíl: Kdo může žalovat? Komu má být vyplacena příslušná částka
- Dílčí skutkové podstaty (zejména:)
 - Furtum (zjednodušeně krádež)
 - Poškození věci (lex Aquilia)
 - Iniuria
 - Dolus: vědomé oklamání jiného, které vedlo ke jeho škodě
 - Metus (donucení)
 - Zkrácení věřitele

Lex Aquilia

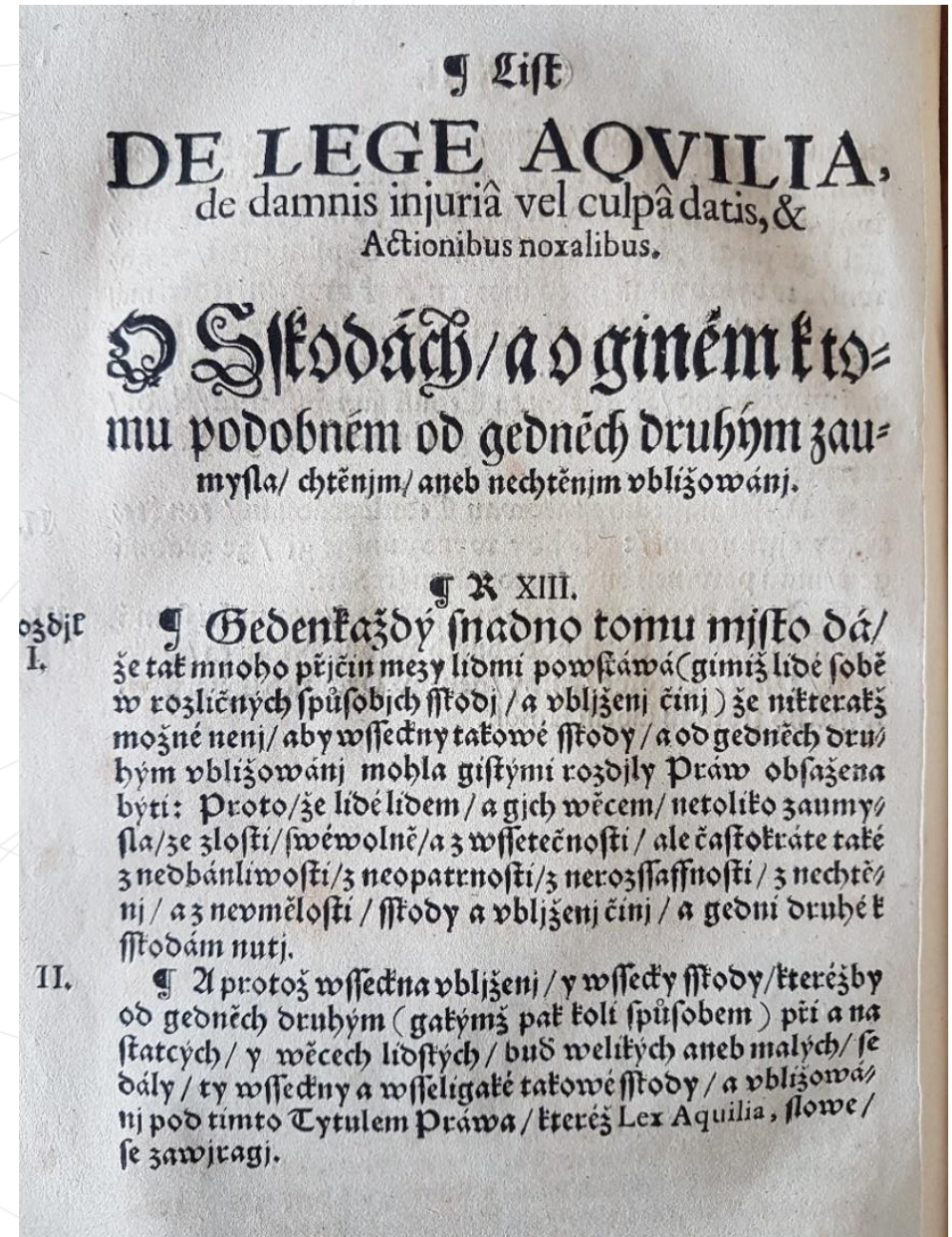
- od r. 286 př. K. (?)
- D. 9. 2
- Předpoklady:
 - Škodní jednání:
 - ubití (zvířete, otroka), spálení, rozbití, zranění
 - Následně i actiones utiles, actiones in factum
 - Protiprávnost
 - Protiprávnost (srov. tzv. široký pojem zavinění)
 - Okolnosti vylučující protiprávnost (např. nutná obrana)
 - Zavinění (dolus, culpa)
 - Škoda

Univerzita Palackého
v Olomouci

České a moravské městské právo

- Silná romanizace
- Čl. R. XIII. an.
- Podpůrně i pro právo
zemské

Přirozenoprávní doktrína

- Zeiller (Přirozené právo soukromé, § 178): Z důvodu předešlého ublížení nám přísluší právo na odškodnění (...). Škoda může být způsobena na původních nebo získaných statcích, konáním nebo opomenutím (...), může být způsobena odnětím toho, co poškozený již vlastnil, nebo zmařením užitku, který mohl podle obvyklého běhu věcí očekávat (*lucrum cessans*). Vždy předpokládá škoda protiprávní jednání.
- nikoli vždy zavinění (Zeiller: postačuje zapříčinění; § 179)

Koncepce generálních klausulí

Př.: A při hádce zraní B, který je známým hercem významného divadla. B nemůže hrát hlavní roli v divadelním představení, které musí být zrušeno. B nezíská honorář, provozovatel divadla C přijde o zisk. O zisk však přijde i provozovatel bufetu, i provozovatelé taxislužby atd.

Př.: A omylem poradí B nesprávnou cestu k nádraží; B propadne místenka.

- Problém **náhrady tzv. čisté ekonomické újmy**
- **tzv. velká generální klausule odpovědnosti za škodu**
- **tzv. velká generální klausule deliktní odpovědnosti**
- **koncepce tzv. malých generálních klausulí**

Univerzita Palackého
v Olomouci

OZO

HLAVA TŘICÁTÁ

O právu na náhradu škody a zadostiučinění.

Škoda.

§ 1293

Škodou nazývá se každá újma, která byla někomu učiněna na jmění, právech anebo jeho osobě. Od toho se rozeznává ušlý zisk, jež může někdo očekávat podle obvyčejného běhu věcí.

Prameny poškození.

§ 1294

Škoda vzchází buď z protiprávního činu nebo opomenutím jiné osoby; nebo z náhody. Protiprávní poškození je způsobeno buď samovolně nebo bezděky. Samovolné poškození však zakládá se z části na zlém úmyslu, byla-li škoda způsobena vědomě a s vůlí; z části nedopatřením; byla-li způsobena ze zaviněné nevědomosti, nebo z nedostatku náležité pozornosti nebo náležité píle. Obojí se nazývá zaviněním.

O povinnosti k náhradě škody;

1. O škodě se zaviněním;

§ 1295

(1) Každý jest oprávněn žádati na škůdci náhradu škody, kterou mu způsobil zaviněním; nechť škoda byla způsobena přestoupením povinnosti smluvní či bez vztahu k nějaké smlouvě.

(2) I ten, kdo způsobil úmyslně škodu způsobem, příčícím se dobrým mravům, odpovídá za ni; stalo-li se to však při výkonu práva, jen tehdy, když poškození jiného bylo patrně účelem výkonu práva.

Vývoj diskuze ve 2. pol. 19. stol a 1. pol. 20 stol.

- Odpovědnost za zavinění vs. objektivní odpovědnost za ohrožení
- Provoz železnice, automobilový zákon
- Randův návrh odpovědnosti za provozní činnost
- Příprava návrhu OZ

OZ 1950

HLAVA ŠESTNÁCTÁ

Závazky k náhradě škody

Odpovědnost za škodu způsobenou:

1. zaviněním;

§ 337

Kdo úmyslně nebo z nedbalosti poškodí jiného porušením závazku nebo jiné právní povinnosti, je povinen škodu nahradit.

§ 338

(1) Za škodu odpovídá i ten, kdo ji způsobí úmyslným úkonem proti zásadám slušnosti.

(2) Kdo poškodí jiného výkonem práva, je povinen nahradit škodu tehdy, jestliže vykonal právo záměrně, aby ho poškodil.

Univerzita Palackého
v Olomouci

OZ 1964

ČÁST ŠESTÁ

Odpovědnost za škodu a za bezdůvodné obohacení

HLAVA PRVNÍ

Předcházení hrozícím škodám

§ 415

Každý je povinen počínat si tak, aby nedocházelo ke škodám na zdraví, na majetku, na přírodě a životním prostředí.

HLAVA DRUHÁ

Odpovědnost za škodu

ODDÍL PRVNÍ

Obecná odpovědnost

§ 420

(1) Každý odpovídá za škodu, kterou způsobil porušením právní povinnosti.

(2) Škoda je způsobena právnickou osobou, anebo fyzickou osobou, když byla způsobena při jejich činnosti těmi, které k této činnosti použili. Tyto osoby samy za škodu takto způsobenou podle tohoto zákona neodpovídají; jejich odpovědnost podle pracovněprávních předpisů není tím dotčena.

(3) Odpovědnosti se zproští ten, kdo prokáže, že škodu nezavinil.

Výchozí zásady náhrady škody a jiné újmy

- Každý si zásadně nese újmy, které utrpí sám
- Výjimka: je-li tato škoda přičitatelná jiné osobě, zejména:
 - Jiná osoba škodu zaviněně způsobila
 - Škoda vznikla v důsledku činností jiného, která byla mimořádně nebezpečná (odpovědnost za zvýšení rizika)
- Srov. čl. 1:101 PETL
 - (1) Každý, komu lze na základě zákona připsat škodu způsobenou jinému, je povinen tuto škodu nahradit.
 - (2) Škodu lze připsat konkrétně tomu,
 - a) kdo ji způsobil svým zaviněným chováním; nebo
 - b) jehož abnormálně nebezpečná činnost způsobila škodu; nebo
 - c) jehož pomocník způsobil škodu v rozsahu svého úkolu.

Funkce deliktního práva

- Reparační
- Preventivní
- Sankční? *Punitive damages.*
 - V ČR se diskutuje funkce náhrady nemajetkové újmy
 - Např. 25 Cdo 894/2018: Funkce náhrady je satisfakční (tj. kompenzační); sankční jen v tomto rámci; sankční však potenciálně přípouští v případech zásahů do práva na čest, důstojnost, popřípadě soukromí ze strany informačních médií. (bod 24 an.)
 - Melzer/Tégl, komentář: Úvodní výklad před § 2894, m.č. 21 an.

Subjektivní odpovědnost

- Odpovědnost za zavinění (jedním z předpokladů odpovědnosti je zavinění)
- Odpovědnost za řádnou péči

Společné předpoklady subjektivní odpovědnosti

- Nahraditelná újma, zejména škoda
- Jednání škůdce
 - Konání
 - Opomenutí
 - Přičtení jednání třetí osoby
- Zásadně příčinná souvislost
- Protiprávnost
- Zavinění

(Pozor: nejde o svébytnou skutkovou podstatu NŠ!)

Objektivní odpovědnost

- Různé varianty, které mají společné, že nevykazují všechny znaky, které charakterizují subjektivní odpovědnost
 - Maximalistická verze: všechny znaky kromě zavinění
 - Minimalistická verze: škoda, o niž zákon nařizuje, že ji má povinný subjekt nahradit (srov. odpovědnost provozovatele dopravního prostředku)
- Zejména zvláštní ustanovení, §§ 2920 a násl.

Výchozí zásady úpravy NŠ v OZ

- **Východiskem je subjektivní odpovědnost**
 - § 2895: „Škůdce je povinen nahradit škodu bez ohledu na své zavinění v případech stanovených zvláště zákonem.“
- **Odlišení deliktní odpovědnosti (v u.s.s.) a smluvní odpovědnosti**
 - Vztah smluvní a deliktní odpovědnosti (platí dle OZ zásada *CC non cumul* nebo zásada konkurence nároků); OZ 1964: 25 Cdo 1569/99
- **Náhrada škody a nemajetkové újmy**
- **Vztah k ostatním institutům**
 - Odpovědnost za vady – *lex specialis* k úpravě náhrady škody (§ 1925)
 - Vlastnická žaloba (odstranění neoprávněných zásahů); NŠ je *lex specialis* – 22 Cdo 735/2001 (?)
 - Náhrada škody a bezdůvodné obohacení

Systematika právní úpravy

- Část čtvrtá: relativní majetková práva
- Hlava III: Závazky z deliktů
- **Díl 1: Náhrada majetkové a nemajetkové újmy**
 - **Tři oddíly:**
 - **Základní ustanovení** (základní východiska, limitace, prevence, §§ 2894 a násl.)
 - **Povinnost nahradit škodu** (§§ 2909 – 2908)
 - Obecná ustanovení (§§ 2909 – 2919)
 - Zvláštní ustanovení (§§ 2920 – 2950)
 - **Způsob a rozsah náhrady** (§§ 2951 – 2971)
 - Obecná ustanovení (§§ 2951 – 2955)
 - Náhrada při újmě na přirozených právech člověka (§§ 2956 – 2968)
 - Zvláštní ustanovení (§§ 2969 – 2971)

Univerzita Palackého
v Olomouci

Děkuji za pozornost!